

III. Međunarodni sajam pomorstva, ribarstva i turizma

Andrija Melinčević, Zadar

Međunarodni sajam pomorstva, ribarstva i turizma, koji se ovih dana održava u Zadru, kao specijalizirana privredna manifestacija, treba da popuni onu prazninu, koja se već duže godina osjećala upravo u domenu pomorske privrede, ribarstva i turizma.

Udruženje morskog ribarstva Jugoslavije predložilo je još u 1955. godini da se — po ugledu na druge zemlje sa velikim mogućnostima i iskustvom za razvoj ribolova, organizira i kod nas u Zadru, kao interesantnom ribarskom centru, prva izložba ribarstva.

Ovaj koristan prijedlog bio je svestrano potpomognut od strane Instituta za oceanografiju i ribarstvo iz Splita, zatim Jadranskog instituta iz Zagreba, Poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije i Hrvatske, kao i velikog broja privrednih organizacija koje su direktno ili indirektno zainteresirane za unapređenje pomorstva, ribarstva i turizma.

Prva ribarska izložba sa učesćem 118 izlagača, među kojima i predstavnici tri strane države, opravdala je svoje osnivanje, za koje su zainteresirani privrednici Dalmacije i Primorja, jer upravo oni u pomorskoj privredi — moreplovstvu i ribarstvu nalaze znatno vrelo prihoda.

Od 1958. godine, kada je izlagalo oko 150 izlagača, među kojima i predstavnici osam stranih zemalja, pa do ovogodišnje izložbe odnosno Međunarodnog sajma pomorstva, ribarstva i turizma, pretekao je period intenzivnih priprema, koje su urodile plodom. To se može zaključiti i po velikom broju izlagača, kako domaćih, tako i inozemnih, koji je do sada rekordna.

Ovogodišnji sajam u Zadru podijeljen je u dva dijela: komercijalni i propagandni. U komercijalnom dijelu sajma izlažu velika brodogradilišta i pomorska poduzeća, zatim brodogradilišta koja rade brodove od drveta za potrebe ribarstva, većina tvornica za preradu ribe, ribarska poduzeća i zadruga i, najzad, tvornice mreža, konopa i ostale opreme. Učestvuje i veliki broj poduzeća koja samo jednim dijelom rade i za pomorsko-ribarsku privredu. Od eksponata mogu se vidjeti željezni limovi za izradu brodova, uređaji za ventilaciju, elektronski aparati koji se primjenjuju u pomorstvu, sidra, motori, propeleri, vitla, pojasevi za spasavanje, oprema od čeličnih užeta, dizalice, kormilarski uređaji, zatim ribarski brodovi, razne vrste riba, mreže i t. d. Posebnu pažnju privlače čamci za sportski ribolov, kao i sportska ribolovna oprema, te mašine za riblju industriju.

Propagandni dio sajma obuhvaća fotografski prikaz života i rada naše mornarice, t. j. »Čuvara našeg Jadrana«, kao i prirodne ljepote naših turističkih mjesta sa Jadrana, te aktivnost pojedinih turističkih organizacija odnosno putničkih biroa, koji u nizu impresivnih umjetničkih fotografija prikazuju turističke predjele Istre, Primorja i Dalmacije.

Na sajmu ima i nešto eksponata s turističkim rekvizitima i opremom za camping-turizam, ali u cjelini ova oblast nije dovoljno reprezentativno prikazana, tim više što se radi o Jadranskom turističkom bazenu, koji bi po svojoj raznolikosti, kao i po svojoj veličini, a konačno i po tradiciji, mogao i trebao više pružiti — i domaćim i inostranim posjetiocima.

Interesantne su izjave nekih naših privrednih rukovodioca i visokih funkcionera, koji su u prvim danima otvaranja razgledali III. Međunarodni sajam pomorstva, ribarstva i turizma.

Drug Vicko Krstulović, član I. V. Sabora NRH, dao je slijedeću izjavu:

»Ovogodišnji sajam predstavlja značajan kvalitetni skok posebno prema I. izložbi, kojoj sam također prisustvovao. Znatno prošireni asortiman, kvaliteta eksponata i gotovo trostruko povećanje učesnika, najbolja je potvrda takvom zaključku. Želim naročito istaći, da se sajam ovogodišnjom priredbom veoma lijepo afirmirao, čime je ujedno pridonio afirmaciji našeg pomorstva, ribarstva i turizma u cjelini.

Međutim, ono što naročito želim istaći ovom prigodom, jest potreba, da ovu privrednu manifestaciju najuže povežemo s poljoprivredom obalskog i otočkog dijela našeg Jadrana, posebno u poljoprivrednoj prerađivačkoj industriji.

Sajam bi naročito trebao pridonijeti stvaranju jedne široke perspektive našem primorskom stanovništvu. Pri ovome posebno mislim, da bi se naši poljoprivrednici trebali orijentirati ne samo na jednu poljoprivrednu kulturu, koja bi zavisila o hirovina prirode, već svoju poljoprivrednu djelatnost usmjeriti na više kultura za koje postoje svi prirodni i agrotehnički uslovi. Prema tome, našu uspješnu perspektivu, kako na ovom, tako i na svim ostalim sličnim područjima, ne možemo zamisliti bez skladnog i istovremenog razvoja pomorstva, ribarstva, turizma i poljoprivrede na osnovama koje sam naveo.

Obzirom na činjenicu, da se ovdje radi o sajamskoj privrednoj manifestaciji međunarodnog karaktera, koja bi trebala u perspektivi do maksimuma iskoristiti sve uslove što ih pruža naše more sa svojim pomorstvom, ribarstvom i turističkom privredom, koja ostvaruje znatna devizna sredstva potrebna za uravnoteženje naše platne bilance, bit će korisno citirati i izjavu odnosno mišljenje druga I. Barbalića, generalnog sekretara Savezne spoljnotrgovinske komore, koji je također bio u Zadru prilikom otvorenja III. Međunarodnog sajma pomorstva, ribarstva i turizma.

»Na dosadašnjim sajmovima u našoj zemlji pomorska privreda u cjelini nije bila zastupljena. To se može konstatirati i za Zagrebački velesajam, i za Beogradski sajam, pa i za ostale sajmove. S druge strane, upravo je postojala potreba za ovakvom manifestacijom. Iz podataka, ko-

je je iznijela uprava sajma u Zadru, vidi se sve veći interes za ovu priredbu, i upravo to ukazuje na potrebu njezina održavanja i daljnjeg razvijanja.

Drug Barbalić konstatira, da je na ovom Sajmu najbolje zastupljeno ribarstvo, dok je turizam tek u početku i turistički dio sajma treba bolje organizirati. Sadašnjem stanju toga dijela na Međunarodnom sajmu u Zadru svakako je razlog oskudica u prostoru — mišljenja je drug Ivo Barbalić.

»U pomorstvu, i to kako kod brodogradilišta, tako i kod brodarskih poduzeća, kao da ne postoji dovoljan interes za sudjelovanje na sajmu, upravo naša najveća po-

duzeća iz te grane privrede nisu ovdje zastupljena. Što se tiče turizma kao privredne grane i izlaganja turističkih eksponata na Zadarskom sajmu, potrebno je reći da upravo ta grana treba, prema predviđanjima u sadašnjem Petogodišnjem planu, da djeluje na ublaženje deficitarnosti našeg platnog bilanca«.

Na kraju je drug Barbalić rekao, da inicijativa uprave i rukovodilaca u Zadru u pogledu ovakve priredbe ne smije ostati samo lokalna stvar, jer je održavanje ovakvog sajma u interesu cjelokupne privrede u našoj zemlji, a osobito jadranskog područja, pa treba zajednički potpomoći takvu inicijativu.

Kritički osvrti o Zadarskom međunarodnom sajmu

Sekretar Sekretarijata za industriju Izvršnog vijeća Sabora NR Hrvatske, drug Pero Car, prilikom razgledavanja eksponata na III. Međunarodnom sajmu pomorstva, ribarstva i turizma u Zadru, dao je slijedeću izjavu o ovogodišnjoj privrednoj manifestaciji:

»Mislim da je Sajam kako je postavljen, i po opsegu i po eksponatima, uspio više od onoga što sam očekivao. Ne mogu ovogodišnju sajamsku priredbu uspoređivati s prijašnjima, ali smatram, da je za zadarske prilike i mogućnosti s kojima su organizatori raspolagali, Sajam veoma dobro postavljen i aranžiran. Čini mi se međutim, da je propagandna za taj Sajam trebala biti veća. Ljudi u unutrašnjosti naše zemlje malo znaju za ovu priredbu, premda bi ih ona interesirala, i to upravo zato što se radi o specijaliziranom Sajmu,, koji daje karakteristiku cijelom ovom kraju.

Imao bih još nekoliko primjedaba. Turistički dio je — to govorim i promatram ne kao rukovodilac, nego kao običan građanin — slabiji nego bi trebao i mogao biti, ali to po mojem mišljenju, u svakom slučaju proizlazi iz naše opće turističke situacije, pa se ni na izložbi nije moglo dati mnogo više, negoli je stvarno stanje.

A upravo o tom stvarnom stanju u našem turizmu trebalo bi ubuduće više razmišljati i poduzimati određene mjere.

Moglo bi se prigovoriti i velikim pomorskim poduzećima, što nisu zastupljena na ovom Sajmu. Ta poduzeća ne mogu doduše od izlaganja na Sajmu očekivati neki naročiti komercijalni značaj, ali moraju pripremati teren za ubuduće«.

S općeg, a posebno pak turističkog aspekta, zanimljiva je izjava druga Nikole Jakšića, predsjednika Poljo-privredno-šumarske komore NR Hrvatske, koji je izjavio:

»Međunarodni sajam pomorstva, ribarstva, i turizma ima u našoj zemlji svoje opravdanje. Mi smo prije svega zemlja, koja u tom pravcu ima izvjesne, da ne kažem baš velike, mogućnosti i perspektive. Dostignuća raznih zemalja ovdje se najmaterijalnije izražavaju, a privrednici u toj grani na ovaj način najbrže i najbolje uspostavljaju međusobne kontakte i upoznaju se s dostignućima u jedinim zemljama.

Za zadarski Sajam sretno je rješenje u tome, što je u Sajam ribarstva uključen i turizam. No što se turizma tiče, sajam daje samo naslučivati, što se sve može učiniti na tome području. Izvjesne koncepcije, koje Sajam pokušava afirmirati, držim da su potpuno dobre: tu mislim u prvom redu na povezivanje turizma i sportskog ribarenja.

Ima stvari, koje po mojem mišljenju ne spadaju na

ovaj Sajam. Javljaju se izvjesne grane proizvodnje, koje nisu vezane ni s ribarstvom, ni s turizmom, a ni s pomorstvom.

Budući da je naša zemlja preobilna sajmovima, nema razloga da se dopusti, da se na Zadarskom sajmu javljaju organizacije, koje s namjenom toga Sajma nemaju ni uže ni šire veze. No u cjelini uzevši, koncepcija ovoga Sajma je dobra, a organizatori su uspjeli, pa im treba odati priznanje. Na toj koncepciji treba da i dalje uporno rade, pa je sigurno, da će tada naići na podršku svih odgovornih faktora«.

Slične izjave dali su i ostali privredni rukovodoci i predstavnici vlasti, koji su posjetili Međunarodni sajam u Zadru, a među njima i Vinko Kožul, predsjednik Narodnog odbora kotara Zadar:

»Neosporna je činjenica, što su već istakli mnogi drugi posjetioци, da je ovogodišnji Sajam mnogo bolje pripremljen i organiziran. To najvećim dijelom rezultira iz stečenog višegodišnjeg iskustva. Svakako da ovogodišnji Sajam još snažnije prelazi okvire jedne lokalne privredne manifestacije, pa time njegova čvrsta i afirmirana osnova traži i svestraniju podršku naših saveznih i republičkih organa i mnogo širi krug zainteresiranih privrednih organizacija.

S obzirom na dosadašnju poduzetu inicijativu i rezultate kao i ostale geografske, privredne, kulturne i historijske uslove, svakako da Zadru pripada prvenstvo u ostvarenju jedne još snažnije manifestacije našeg pomorstva, ribarstva i turizma u cjelini, a posebno s područja Jadrana.

Moram priznati, da se ni u lokalnim okvirima organizaciji Sajma nije prišlo s dovoljno koordinacije svih zainteresiranih faktora. Naša je namjera, da po završetku ovogodišnjeg Sajma zajedničkim naporima izvršimo jednu sveobuhvatnu analizu do sada postignutih rezultata i iskustava, te da odredimo mjesto i ulogu Sajma za buduće.

Isto tako nastojat ćemo da nakon toga predočimo uočene rezultate što širem krugu zainteresiranih organa i odgovarajućih privrednih organizacija.

Posebno pak želim istaći, da je dosadašnja sajamska orijentacija na više privrednih grana povezanih s morem i pomorcima, bila potpuno ispravna i da u sadašnjim uslovima nema potrebe za daljnjim posebnim specijaliziranjem privrednih manifestacija.

Pri ovome želio bih jedino navesti, da bi turističku privredu na našem Sajmu trebalo još više iz propagandnih okvira privesti komercijalnoj razmjeni — komercijalnom ugovaranju, jer »uzorci« naše turističke robe nalaze se tu

pred našim očima, a uz neznatan dodatak prospekata i fotografija, svako naše jadransko područje bilo bi znatno dostupnije zainteresiranom ugovaraču.

Na III. Međunarodnom sajmu u Zadru najinteresantniji je centralni dio izložbenog prostora, koji je smješten u prostorijama bivšeg Velikog Arsenala. Pored mnogobrojnih domaćih izlagača, ovdje se nalaze i eksponati poduzeća iz SAD, Engleske, Švedske, Norveške, Italije, Austrije, Njemačke i Holandije. Po broju i eksponatima inostrane su firme bolje zastupljene nego ranijih godina, jedino što ne izlažu teške brodske motore, kao što je to bio ranije slučaj jedne holandske firme.

Izloženi eksponati predstavljaju najnovija tehnička dostignuća visoko-razvijenih industrijskih zemalja, te su kao takvi vrlo privlačni. Tu se nalaze najraznovrsniji proizvodi što ih naša i strana poduzeća nude pomorstvu, ribarstvu, a djelomično i turizmu. Prostor nam ne dozvoljava da bismo opisivali i nabrajali sve moguće vrste brodskih motora i druge opreme potrebne ovoj važnoj privrednoj grani.

Registrirat ćemo ipak neke zapaženije eksponate naših privrednih organizacija:

Tvornica »Rade Končar« iz Zagreba izlaže elektromotore, transformatore, električne centrale i drugi uređaj za brodove, a »Jugoturbina« iz Karlovca, veliki dieselmotor od 120 KS.

»Svjetlost« iz Rijeke i istoimeno poduzeće iz Splita predstavili su se s raznim uređajima za brodove (uređaji za radio vezu, radari, i instalacioni materijal), dok »Tomos« iz Kopa izlaže t. zv. »pentu« ili vanjski brodski motor za čamce tipa »Lamo« od 1,6 KS, kao prvi motor ove vrsti izrađen u našoj zemlji, a koji će se uskoro serijski proizvoditi.

Brodogradilište »Begej« i drugi izlažu sportske čamce — modernih atraktivnih linija — nalik na holandske male hidrobuse.

»Vlado Bagat« iz Zadra izlaže razne eksponate, a među njima i t. zv. ispitivač kablova. Tu su i radio stanice za manje brodove i priobalnu plovidbu — proizvodi tvornice »M. Pupin« iz Beograda, te asortiman proizvoda Industrije za elektrovezu iz Ljubljane.

»Brodokomerc« iz Rijeke izlaže norveške ultrazvučne dubinomjere i ostalu robu, a Željezara Jesenice i poduzeće »Klima« iz Celja demonstriraju ujedno varenje domaćim elektrodama — uz zaštitu usisivača plinova.

Uistinu je šteta, što su brodogradilišta i brodska poduzeća naše zemlje učestvovala u tako malom broju, jer se kroz eksponate kakvi su na Sajmu, gdje su reprezentirana samo brodogradilišta: »Uljanik« — iz Pule, zadarsko u sklopu »Jugoslavenske tankerske plovidbe« iz Zadra, zatim lošinjsko i kotorsko, ne pruža reprezentativna slika ove naše privredne grane, koja je interesantna — kako za domaće tako i inostrane privrednike.

Ovo treba tim više akcentirati, što se ovdje radi o Sajmu koji ima međunarodni karakter.

U ribarskom dijelu Sajma ističu se eksponati »Jugoribe« iz Zagreba, koja zastupa skoro cjelokupnu ribopredivačku industriju jadranskog bazena — nekih 15 tvornica, zatim proizvodi tvornica konopa iz Rijeke i »Otočanke« iz Zadra i još nekih. Zapaženi su još eksponati »Ribomaterijala« iz Rijeke, Tekstilnog kombinata — »Boris Kidrič« iz Zadra (mreže i ribarski konac), zatim štandovi poduzeća »Lubin« — kao poslovnog udruženja, koje reprezentira zadarsko ribolovno područje.

Tu su i eksponati koji prikazuju ribarstvo kotara Pule i opet, onaj isti mali akvarij, kao i ranijih godina, koji je više nego skroman, naročito u pogledu asortimana ribe koju prikazuje, te kao takav ne reprezentira ovu privrednu manifestaciju koja ima međunarodni karakter i analogne pretenzije.

Turistički eksponati prikazani su na otvorenom prostoru pred zgradom Velikog Arsenala i u jednom posebnom paviljonu — pod šatorima. Po svojoj atraktivnosti ovaj je dio najmanje reprezentativan, međutim, polažu se nade, a takve su kritike i sugestije sa svih strana, da bi upravo turistički dio sajma mogao i trebao ubuduće postati naj-representativniji i najatraktivniji, a to bi — već po potrebi stvari — stvorilo pozornost najserioznije inostrane i domaće publike i njihovih putničkih biroa-agencija za sklapanje komercijalnih poslova, t. j. ugovaranja smještajnih kapaciteta i turističkih usluga u svim vidovima, uključujući ovdje i ribarsko-turistička krstarenja, kao inicijativu zadarskog Sajma.